

Magdalena Jankosz

ORCID: 0000-0002-8249-9612

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Rola kobiety w społeczeństwie i Kościele katolickim w wypowiedziach medialnych, dokumentach i decyzjach personalnych papieża Franciszka

**The Role of Women in Society and the Catholic
Church in Pope Francis' Media Statements,
Documents, and Ecclesiastical Appointments**

Abstrakt

Celem artykułu będzie pokazanie roli kobiety w społeczeństwie, w instytucjach kościelnych i w posługiwaniu duszpasterskim w ujęciu papieża Franciszka. Problem badawczy tkwi w pytaniach: czy papież kontynuował w tym względzie podejście swoich poprzedników, czy też je zmienił? Czy był nowatorski, czy zachowawczy w pojmowaniu roli kobiety? Czy powierzał kobietom funkcje podporządkowane mężczyznom, czy też decyzyjne? Materiałem badawczym były wybrane medialne wypowiedzi papieża oraz fragmenty jego dokumentów, a także teksty innych papieży (będące punktem odniesienia). Za metodę badawczą posłużyła analiza treści. W pierwszej części tekstu będzie pokazane, jak postrzegali rolę kobiety wcześniejsi papieże, w drugiej zostanie omówiona rola kobiet w społeczeństwie

w ujęciu papieża Franciszka, w trzeciej – ich pozycja w instytucjach kościelnych, w czwartej zaś w posługiwaniu duszpasterskim.

Słowa kluczowe: papież Franciszek, kobieta, wypowiedzi medialne, stanowiska kościelne, nowy feminizm.

Abstract

The aim of this article is to show the role of women in society, in Church institutions, and in pastoral ministry as seen by Pope Francis. The research questions are: did Pope Francis continue the approach of his predecessors in this regard, or did he change it? Was he innovative or conservative in his understanding of the role of women? Did he entrust women with functions subordinate to men or with decision-making functions? The research material consists of selected media statements by the Pope and excerpts from his documents, as well as those of other popes (as a point of reference). Content analysis was used as the research method. The first part of the text will show how previous popes perceived the role of women, the second will discuss the role of women in society as seen by Pope Francis, the third will discuss their position in Church institutions, and the fourth will discuss their role in pastoral ministry.

Keywords: Pope Francis, women, media statements, church positions, new feminism.

Kobieta w nauczaniu poprzedników papieża Franciszka

Postrzeganie roli kobiety w społeczeństwie i w Kościele przez papieży ewoluje i jest odzwierciedleniem zmian w tym zakresie zachodzących w szerszym kontekście. W wielu aspektach jest ono zbieżne z tendencjami czasów, w jakich przyszło poszczególnym papieżom żyć¹.

Leon XIII, którego pontyfikat przypadał na przełom XIX i XX w., w encyklice *Rerum novarum* pisał na przykład, że „natura przeznacza kobiety do życia rodzinnego”.

Pius XI w encyklice o małżeństwie chrześcijańskim *Casti connubii* z 1930 r. stwierdził, że emancypacja jest

1 O ewolucji roli kobiety w Kościele w czasie pontyfikatów kolejnych papieży m.in. w: Monika Kulesza, „Klasztory żeńskie jako enklawy kobiecej niezależności: Marcelina Darowska i Józefa Karska – emancypantki w zakonnych sukienkach”, *Perspektywy Kultury* 47/4 (2024): 247–268.

wypaczeniem kobiecego charakteru i macierzyńskiej godności oraz zburzeniem całej rodziny. Przez nią traci mąż żonę, dzieci matkę, dom i rodziną całą czujnego zawsze stróża. Doprawdy fałszywe to wyzwolenie i nienaturalne zrównanie z mężem jest raczej zgubą niewiasty².

Mocno podkreślał konieczność podporządkowania żony mężowi.

Takie stanowisko wyrażał też w serii katechez o małżeństwie jego następca, Pius XII. Trzeba jednak zauważyć, że papież ten dokonał pewnego otwarcia w Kościele na kobiety, stwierdził bowiem w 1955 r., że mogą być one członkiniami chórów mieszanych, co zostało uznane za „czynność prawdziwie liturgiczną”.

Pontyfikaty II połowy XX w. przyniosły znaczące zmiany w rozumieniu pozycji kobiety w świecie. Jan XXIII uznał ruch kobiecy za „znak czasu”, a w encyklice *Pacem in terris* z 1963 r. napisał:

udział kobiet w życiu publicznym jest już faktem dokonanym i oczywistym (...). Ponieważ kobiety są z każdym dniem bardziej świadome swej godności ludzkiej, nie zgadzają się na traktowanie ich jako istot bezdusznych czy też jakichś narzędzi, lecz domagają się praw i obowiązków godnych ich ludzkiej osobowości, tak w życiu domowym, jak i publicznym³.

Papież uznał, że ten udział kobiet w życiu publicznym charakteryzuje czasy, w których żyje, i że „upowszechnia się on może szybciej wśród narodów wyznających wiarę chrześcijańską, a wolniej, chociaż też powszechnie, w narodach będących spadkobiercami innych tradycji i cywilizacji”⁴. Rozpoczęty przez Jana XXIII Sobór Watykański również zwrócił uwagę na pozycję kobiet, a także na ich dyskryminację, uznając, że narusza ona podstawowe prawa człowieka i jest sprzeczna z planem Bożym.

Kolejny papież, Paweł VI, w adhortacji *Marialis cultus* (1974) ocenia jako słuszną zmianę statusu kobiety:

prawa i postęp obyczajów słusznie przyznają jej [kobiecie] równość z mężem i władzę w kreowaniu życiem rodzinnym; czy w dziedzinie politycznej, w której w wielu krajach zyskała możliwość włączania się w sprawy publiczne tak samo jak mężczyźni; czy w dziedzinie społecznej, gdzie rozwija ona swoją działalność na różnych stanowiskach, z każdym dniem coraz bardziej wychodząc poza wąską wspólnotę rodzinną; czy

2 Pius XI, *Casti Connubii*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pius_xi/encykliki/casti_connubi_31121930.html (dostęp: 12.09.2025).

3 Jan XXIII, *Pacem in terris*, 41, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_xxiii/encykliki/pacem_in_terr_11041963.html (dostęp: 12.09.2025).

4 *Ibidem*.

w dziedzinie nauki, gdzie daje się jej nowe możliwości badania naukowego i sukcesu intelektualnego⁵.

Jako pierwszy dopuścił też kobiety do obrad soboru⁶ i nadał tytuł „doktora Kościoła” dwóm kobietom: św. Katarzynie ze Sieny i św. Teresie z Ávili.

Jan Paweł II, papież przełomu wieku XX i XXI, w encyklice *Evangelium vitae* (1995 r.) zachęca do promowania „nowego feminizmu”⁷. W punkcie 99. tej encykliki napisał:

W dziele kształtowania nowej kultury sprzyjającej życiu, kobiety mają do odegrania rolę wyjątkową, a może i decydującą, w sferze myśli i działania: mają stawać się promotorkami „nowego feminizmu”, który nie ulega pokusie naśladowania modeli „maskulinizmu”, ale umie rozpoznać i wyrazić autentyczny geniusz kobiecy we wszystkich przejawach życia społecznego, działając na rzecz przezwycięzania wszelkich form dyskryminacji, przemocy i wyzysku⁸.

Co więcej, jako pierwszy papież poświęcił kobietom osobny list apostolski *Mulieris dignitatem* (1988). Listem tym zmienił nastawienie doktryny katolickiej odnoszącej się do kobiet. Był zdania, że rola kobiety w Kościele powinna być większa aniżeli ta jej przypisywana. Nie znaczy to jednak, że widział jakąkolwiek możliwość dopuszczenia kobiet do sakramentu święceń. W liście apostolskim *Ordinatio sacerdotalis* z 1994 r. napisał jednoznacznie: „Kościół nie ma żadnej władzy udzielania święceń

5 Paweł VI, *Marialis cultus*, 34, https://kosciol.wiara.pl/doc/490260.Marialis-cultus#goog_rewarded (dostęp: 12.09.2025).

6 W dwóch ostatnich z czterech soborowych sesji uczestniczyły 23 kobiety z 14 krajów, nie miały one jednak prawa głosu, por. Joanna Petry-Mroczkowska, *Feminizm – anty-feminizm. Kobieta w Kościele* (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2012), 76–90. Na temat soborowych i posoborowych ustaleń dotyczących roli kobiet w Kościele por. Małgorzata Chrzastowska, *Powołanie i odpowiedzialność. Uczestnictwo kobiet w pastoralnej posłudze Kościoła* (Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2014).

7 Więcej na temat nauczania Jana Pawła II o kobietach w kontekście teologii feministycznej w: Elżbieta Adamiak, „Nauczanie Jana Pawła II o kobietach w kontekście teologii feministycznej”, w *Kobieta w Kościele i w społeczeństwie*, red. Andrzej Pastwa (Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2014), 29–38; por. też: Zofia Zdybicka, „Prawdziwy i fałszywy feminizm”, w *Kobieta w Kościele i w społeczeństwie*, red. Ignacy Dec (Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, 2004), 108–117. Treści głoszone przez przedstawicielki „nowego feminizmu” przedstawia tekst Anety Gawkowskiej, „Nowy feminizm jako odpowiedź na nowożytny kryzys wspólnotowości”, w *Kobieta w Kościele i w społeczeństwie*, red. Andrzej Pastwa (Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2014), 15–28.

8 Jan Paweł II, *Evangelium vitae*, 99, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031995_evangelium-vitae.html (dostęp: 12.09.2025).

kapłańskich kobietom (...) orzeczenie to powinno być przez wszystkich wiernych Kościoła uznane za ostateczne”⁹.

O tym, że kobiety mogą odgrywać coraz większą rolę w społeczeństwie i Kościele, nauczał również papież Benedykt XVI. Jednocześnie zaznaczał też wagę tradycyjnie pojmowanej roli kobiety. W Angoli w 2009 r. powiedział, że

kobiety mają, na podstawie swej równej godności z mężczyznami, pełne prawo do czynnego udziału we wszystkich dziedzinach życia publicznego i to ich prawo domaga się potwierdzenia i ochrony także przy pomocy środków prawnych, tam gdzie jest to konieczne. Uznanie roli kobiet w sferze publicznej nie powinno jednak podważać ich niezastąpionej roli w łonie rodziny: tutaj ich wkład w społeczne dobro i postęp, choć mało dostrzegany, ma wartość naprawdę nieocenioną¹⁰.

Nakreślony powyżej kontekst stanowi tło do dalszych rozważań poświęconych roli, jaką kobiecie przypisał papież Franciszek.

Kobieta w społeczeństwie

Papież Franciszek wiele razy dawał wyraz swoim poglądom dotyczącym roli kobiety w społeczeństwie. Jego wypowiedzi na ten temat dość szybko zdobywały rozgłos medialny. W bardzo charakterystyczny wyraził swoją opinię na ten temat na przykład w czasie pielgrzymki do Belgii i Holandii we wrześniu 2024 r. Podczas spotkania z młodymi ludźmi na uniwersytecie katolickim we flamandzkim mieście Louvain-la-Neuve powiedział m.in.:

Dlatego musimy na nowo odkryć punkt wyjścia: kim jest kobieta i kim jest Kościół. Kościół jest kobietą – *la Chiesa*, jest oblubienicą. Kościół jest Ludem Bożym, a nie koncertem międzynarodowym. Kobieta w Ludzie Bożym jest córką, siostrą, matką¹¹.

9 Jan Paweł II, *Ordinatio sacerdotalis*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/listy/ordinatio_sacerdotalis.html (dostęp: 12.09.2025).

10 Benedykt XVI, *Przemówienie Benedykta XVI do kobiet Angoli 22 marca 2009*, <https://www.ekai.pl/dokumenty/przemowienie-benedykta-xvi-do-kobiet-angoli-22-marca-2009> (dostęp: 10.09.2025).

11 Franciszek, *Przemówienie do studentów*, 28.09.2024, <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2024/september/documents/20240928-belgio-studenti-universitari.html> (dostęp: 12.10.2025).

Zdefiniował też wówczas kobiecość jako „płodne przyjęcie, troskę, życiodajne poświęcenie”¹². Słowa te, nagłośnione i komentowane przez media, spotkały się z powszechną krytyką. Zarzucano Franciszkowi myślenie stereotypami, ograniczanie roli kobiety do bycia matką, rodzenia dzieci itp.

Określenia, którymi posłużył się tu papież, można jednak odczytywać nie dosłownie, ale przenośnie, w kontekście jego innych wypowiedzi na temat kobiet. Widać w nich, że metafora matki jest mu bliska, co badacze wiążą z silnymi odniesieniami do macierzyństwa w kulturze latynoskiej, kształtującej przyszłego papieża¹³. W 2014 r. duże kontrowersje wywołało porównanie przez Franciszka Europy do osłabionej wiekiem babci, która nie jest już płodna i pełna życia¹⁴. W przemówieniu do zakonnic papież powiedział też kiedyś, że mają być „matkami”, a nie „starymi pannami”, ślub czystości również ma być „płodny” (papież wspomniał w tym kontekście o „macierzyństwie życia konsekrowanego”)¹⁵. Pytany o to, jak przywrócić jedność Europy, Franciszek odpowiedział:

Nie powinniśmy tu zapominać o roli kobiet w Europie. Kobiety mają tę macierzyńską zdolność łączenia. Dzieci kłócą się ze sobą, ale matka wprowadza jedność. Sądzę, że Europie potrzeba więcej odważnych kobiet. One istnieją. Ale potrzeba nam ich więcej, bo one mogą dokonać tego dzieła zjednoczenia i pojednania między narodami, dialogu pomiędzy nimi¹⁶.

W podobnym duchu przywołał też kiedyś papież fragment swojej rozmowy z przewodniczącą Komisji Europejskiej Ursulą von der Leyen. Na pytanie: „Ale jak radzi sobie pani z tego rodzaju problemami?”, odparła: „W ten sam sposób, w jaki robią to wszystkie matki”. Jej odpowiedź dała papieżowi, jak sam to określił, dużo do myślenia¹⁷.

12 *Ibidem*.

13 Franciszek Kampka, „Franciszek i feminizm – inność i paralele”, *Dyskursy Młodych Andragogów* 22 (2021): 315–326.

14 Franciszek, *Przemówienie w Parlamencie Europejskim 25 listopada 2014 r.*, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2014/november/documents/papa-francesco_20141125_strasburgo-parlamento-europeo.html (dostęp: 14.10.2025).

15 Franciszek, *Przemówienie do Unii Żeńskich Przełożonych Generalnych*, <https://www.zyciezakonne.pl/wiadomosci/swiat/papiez-franciszek-o-programie-odnowy-zenskiego-zycia-zakonnego-29730> (dostęp: 12.10.2025).

16 Papież Franciszek, Dominique Wolton, *Otwieranie drzwi. Rozmowy o Kościele i świecie*, przeł. Marek Chojnacki (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2018), 140.

17 *Von der Leyen wpłynęła na papieża. Franciszek sam to przyznał*, 8.10.2024, <https://www.wprost.pl/religia/11827713/von-der-leyen-miala-duzy-wplyw-na-papieza-franciszka-dala-mi-wiele-do-myslenia.html> (dostęp: 12.10.2025).

Z wypowiedzi tych wynika, że dla Franciszka macierzyństwo było podstawowym wyróżnikiem kobiecości, ale nie postrzegał go tylko jako rodzenia i wychowywania dzieci. Każda kobieta jest potencjalnie matką i tego potencjału może użyć do realizacji różnych zadań społecznych, do rozwiązywania konfliktów, budowania jedności, podejmowania trudnych decyzji, do dawania nowego życia ideom, pomysłom, zmianom¹⁸. Metaforyczne odczytanie zatem wydźwięk wypowiedzi papieża w Belgii z tradycyjnej na postępową, nieograniczającą kobiet do zajmowania się domem i rodzenia dzieci. Choć terminologia przez niego wykorzystywana może budzić wątpliwości, to jednak przesłanie przytoczonych wypowiedzi nie stoi w sprzeczności z dążeniami kobiet do coraz większej emancypacji i uznania ich prawa do pełnienia funkcji społecznie równych tym, które powierzane są mężczyznom.

Kobieta w instytucjach kościelnych

Pontyfikat Franciszka to czas, kiedy nastąpiły istotne zmiany w obsadzeniu ważnych funkcji watykańskich. Konsekwencją dostrzeżenia przez papieża ważnej roli kobiety w społeczeństwie (o czym pisał m.in. w swojej pierwszej adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium* z 2013 r.¹⁹) było bowiem powierzanie im coraz bardziej odpowiedzialnych stanowisk.

18 W przedmowie do książki *Wielej kobiecego przywództwa dla lepszego świata: troska jako motor zmian w naszym wspólnym domu* papież podkreślił m.in., że z byciem matką wiąże się patrzenie w stronę przyszłości: „Myśl kobieca jest [bowiem] inna od męskiej; są bardziej wrażliwe na środowisko, a ich spojrzenie nie kieruje się na przeszłość, lecz ku przyszłości. Kobiety wiedzą, że rodzą w bólu, aby osiągnąć wielką radość: aby dać życie i otworzyć szerokie nowe horyzonty”, Krzysztof Dudek, *Papież: Bez kobiet nie da się zmierzać do lepszego świata*, 8.03.2023, <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2023-03/papiez-bez-kobiet-nie-da-sie-zmierzac-do-lepszego-swiata.html> (dostęp: 12.10.2025).

19 „Kościół uznaje nieodzowny wkład kobiety w społeczeństwie, z wrażliwością, intuicją i pewnymi szczególnymi zdolnościami, które zwykle są bardziej właściwe kobietom niż mężczyznom. Na przykład specjalna uwaga kobiet zwrócona na drugich, wyrażająca się szczególnie, chociaż nie wyłącznie, w macierzyństwie. Dostrzegam z przyjemnością, jak wiele kobiet podziela odpowiedzialność duszpasterską razem z kapłanami, wnosząc swój wkład w towarzyszenie osobom, rodzinom lub grupom i ofiarując nowy wkład w refleksję teologiczną. Ale potrzeba jeszcze poszerzyć przestrzeń dla bardziej znaczącej obecności kobiecej w Kościele. Ponieważ «kobiece cechy są niezbędne we wszystkich przejawach życia społecznego, dlatego też obecność kobiet również w obszarze pracy powinna być zagwarantowana» w różnych miejscach, gdzie podejmowane są ważne decyzje, zarówno w Kościele, jak i w strukturach społecznych”, Franciszek, *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium*, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html (dostęp: 12.09.2025).

Efektom reformy papieża było to, że na stanowiskach wcześniej zarezerwowanych jedynie dla kardynałów i arcybiskupów znalazło się ponad 20 kobiet.

Dwie kobiety w Watykanie zostały dyrektorkami (Barbara Jatta²⁰ Muzeów Watykańskich i Nataša Govekar w Dykasterii Komunikacji), a jedna – wicedyrektorką (Cristiane Murray w Sala Stampa Stolicy Apostolskiej).

Trzy kobiety pełniły funkcję sekretarzy najwyższych rangą instytucji (s. Alessandra Smerilli, salezjanka, w Dykasterii ds. Służby Integralnemu Rozwojowi Człowieka, s. Simona Brambilla w Dykasterii ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego i s. Raffaella Petrini w Gubernatoracie Państwa Watykańskiego). Siostra Simona Brambilla 6 stycznia 2025 r. została prefektem ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. Była to pierwsza nominacja kobiety na najwyższe stanowisko dykasterii Kurii Rzymskiej. Franciszka siostra Raffaella Petrini z kolei w lutym 2025 roku została mianowana przewodniczącą Gubernatoratu Państwa Watykańskiego, obejmując tym samym najwyższe stanowisko w watykańskiej administracji wykonawczej²¹.

Kolejnych pięć kobiet było podsekretarzami tych instytucji (Linda Ghisoni i Gabriella Gambino w Dykasterii Świeckich, Rodziny i Życia, Antonella Sciarrone Alibrandi w Dykasterii Kultury i Edukacji, s. Carmen Ros Nortes w Dykasterii ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego i s. Nathalie Becquart w Sekretariacie Generalnym Synodu). Ta ostatnia to absolwentka paryskiej szkoły biznesu i marketingu (HEC) oraz teologii (Boston College). Dwa razy została zaliczona przez magazyn „Forbes” do grupy 50 najbardziej wpływowych kobiet na świecie.

Do grona kobiet zajmujących ważne stanowiska za pontyfikatu papieża Franciszka w Watykanie trzeba też zaliczyć prawniczki, które zostały sekretarzami papieskich komisji – s. Núria Calduch-Benages w Komisji Biblijnej i Emilce Cuda w Komisji ds. Ameryki Łacińskiej. Cuda w 2021 r. została szefem biura w Papieskiej Komisji ds. Ameryki Łacińskiej

20 Nominacja Barbary Jatty, muzykolog i historyka sztuki, w 2017 r. na dyrektora Muzeów Watykańskich była było pierwszą taką nominacją dla kobiety w historii tej instytucji.

21 Dorota Abdelmoula-Viet, *Po raz pierwszy kobieta na czele watykańskiej dykasterii*, 6.01.2025, <https://www.vaticannews.va/pl/watykan/news/2025-01/po-raz-pierwszy-kobieta-na-czele-watykanskiej-dykasterii.html> (dostęp: 12.10.2025).

i zarazem jest pierwszą kobietą, która na Papieskim Uniwersytecie Katolickim Argentyny uzyskała doktorat z teologii moralnej²².

W skład papieskiej rady ekonomicznej wchodziło ośmiu kardynałów i siedem osób świeckich, z czego sześć to kobiety. Trzy kobiety od 2022 r. były członkiniami Dykasterii ds. Biskupów (s. Raffaella Petrini, s. Yvonne Reungoat i María Lía Zervino) i miały wpływ – po raz pierwszy w historii – na episkopalne nominacje. Podczas wspomnianej pielgrzymki do Belgii i Holandii papież Franciszek powiedział o nich: „Odkąd są tam, aby wybierać kandydatów, sprawy mają się znacznie lepiej: są ostre w swoich osądach”. Kolejne trzy kobiety zostały konsultorkami Dykasterii Nauki Wiary, a dwie – Dykasterii ds. Kultu Bożego.

Spośród wymienionych wyżej kobiet dziewięć posiada stopień naukowy doktora (ekonomii, prawa cywilnego, psychologii, bioetyki, biblistyki, teologii, socjologii, w tym dwie także tytuł profesora), jedna jest absolwentką studiów MBA (i doktorem *honoris causa* dwóch uczelni), pozostałe mają stopień magistra dwóch lub trzech fakultetów. Ich wykształcenie i kompetencje są niejednokrotnie wyższe niż większości mężczyzn (księży, biskupów czy nawet kardynałów) zajmujących podobne stanowiska (regulamin kurii wymaga od pracowników trzech najwyższych poziomów jedynie ukończenia studiów magisterskich i specjalistycznych podyplomowych).

Analiza nazw stanowisk zajmowanych przez kobiety pokazuje, że są one zróżnicowane. Nie dominują tu stanowiska kierownicze (dyrektor i wicedyrektor jest stosunkowo mało), ale powierzane im funkcje sekretarzy i podsekretarzy w wymienionych instytucjach też wiążą się z wysokim prestiżem społecznym. Są także inne role powierzane kobietom w Watykanie – w 2019 r. na 4618 pracowników Watykanu 1016 stanowiły kobiety (22 proc.). Jest to wzrost o 24 procent w porównaniu z pontyfikatem Benedykta XVI. W 2010 r., za pontyfikatu Benedykta XVI, w Watykanie pracowało dla papieża 4053 osób, wśród nich 697 (17 proc.) kobiet²³.

Dowartościowanie kobiet w instytucjach kościelnych przez papieża Franciszka jest widoczne również na szczeblu parafialnym. Zgodnie z jego decyzją kobiety, jeśli wymaga tego sytuacja, mogą pełnić funkcję koordynatorek czy też administratorek parafii, zarządzać nimi w sprawach ekonomicznych.

22 *Watykańska nominacja dla „kobiety, która umie czytać papieża Franciszka”*, 18.02.2022, <https://www.ekai.pl/watykanska-nominacja-dla-kobiety-ktora-umie-czytac-papieza-franciszka> (dostęp: 8.09.2025).

23 *Kobiety w Watykanie – jest ich coraz więcej*, 8.03.2024, <https://www.ekai.pl/kobiety-w-watykanie> (dostęp: 21.09.2024).

Kobieta w posługiwaniu duszpasterskim

Papież Franciszek dopuścił kobiety do posługi duszpasterskiej akolity i lektora w 2021 r.²⁴ Wymagało to zmiany dyscypliny Kościoła względem urzędów niższych i stanowiło pod wieloma względami kontynuację przemian zachodzących w sposób szczególny w drugiej połowie XX w. i na początku XXI w. Doktryna kościelna odnosząca się do misji laikatu w Kościele została przez Franciszka pogłębiona. Wpływ na to miał Synod Amazoński odbywający się między 6 a 27 października 2019 r. Wzmiankowano na nim o udostępnieniu kobietom posług niższych, co prawdopodobnie stało u podstaw decyzji papieża Franciszka, który to pragnienie rozszerzył na cały Kościół. Uznał tym samym, że zwyczaj udzielania posług wyłącznie mężczyznom wcześniej obowiązujący nie jest wiążący²⁵. Jego decyzja odbierana jest jako nobilitacja kobiet i ich promocja w Kościele. Uznaje się, że w kontekście teologicznym nie była to korekta drobna, ale dość znacząca²⁶.

Papież Franciszek wyraził również zgodę na to, aby kobieta w sytuacjach nadzwyczajnych mogła asystować przy zawarciu małżeństwa sakramentalnego jako świadek urzędowy za zgodą biskupa miejsca. Wcześniej oprócz księży mogli tę funkcję pełnić tylko świeccy mężczyźni, papież okazał się zatem inkluzywny w stosunku do kobiet i w tym zakresie.

Wciąż jednak mowa tu o posługach – i to niższych. Tam, gdzie pojawia się temat święceń, czyli przy diakonacie i kapłaństwie, Franciszek za swoimi poprzednikami powtarzał konsekwentnie „nie”. Kiedy w 2015 r. papież wracał z USA, podczas konferencji prasowej jeden z dziennikarzy, Sagrario Ruiz, zapytał wprost: „Czy zobaczymy kiedyś kobiety kapłanów w Kościele katolickim, zgodnie z postulatami niektórych grup w Stanach Zjednoczonych i jak to ma miejsce w innych kościołach chrześcijańskich?”. Odpowiedź Franciszka była jednoznaczna: „Tego nie można

24 Franciszek, *List apostolski Spiritus Domini*, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20210110_spiritus-domini.html

25 „Również ugruntowana praktyka w Kościele łacińskim istotnie potwierdziła, że takie świeckie posługi, opierając się na sakramencie chrztu, mogą być powierzane wszystkim zdatnym wiernym, zarówno mężczyznom jak i kobietom, zgodnie z tym, co zostało już domyślnie przewidziane w kanonie 230 § 2”, Franciszek, *List apostolski Spiritus Domini*, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20210110_spiritus-domini.html (dostęp: 21.09.2025).

26 Dawid Makowski, *Wokół „Spiritus Domini” papieża Franciszka – geneza dopuszczenia kobiet do posług stałych*, 2.05.2024, <https://zpasjidoliturгии.pl/wokol-spiritus-domini-papieza-franciszka-geneza-dopuszczenia-kobiet-do-poslug-stalych> (dostęp: 8.09.2025).

zrobić²⁷. Wyraźnie powiedział to również podczas lotu z Malmö do Rzymu w 2016 r. Rozmawiał wówczas ok. 40 minut z dziennikarzami i odpowiadał na pytania dotyczące różnych spraw: polityki migracyjnej, odnowy charyzmatycznej, sekularyzacji w Europie czy właśnie święceń kobiet. Odnosząc się do tego ostatniego wątku, wyjaśniał swoje stanowisko w następujący sposób:

Co do święcenia kobiet w Kościele katolickim, ostatnie słowo jasno wypowiedział Jan Paweł II i jest ono trwałe... Ale kobiety mogą robić wiele rzeczy lepiej niż mężczyźni. Dotyczy to także dziedziny dogmatycznej – by wyjaśnić, nie ograniczając się jedynie do odwołania się do dokumentu. W eklezjologii katolickiej istnieją dwa wymiary: Piotrowy, to znaczy apostołski – Piotr i kolegium apostołskie, czyli duszpasterstwo biskupów – oraz Maryjny, to znaczy kobiecy wymiar Kościoła. I to już powiedziałem kilkakrotnie. Zastanawiam się, kto jest ważniejszy w teologii i mistyce Kościoła: apostołowie czy Maryja w dniu Pięćdziesiątnicy? Maryja! Co więcej: Kościół jest kobietą. Po włosku i w wielu innych językach jest to wyraz rodzaju żeńskiego, a nie męskiego. A Kościół jest oblubienicą Jezusa Chrystusa. To tajemnica oblubieńcza. I w świetle tej tajemnicy można zrozumieć przyczynę tych dwóch wymiarów: Piotrowego, to znaczy episkopalnego, oraz Maryjnego, ze wszystkim, co jest w Kościele macierzyńskie, ale w głębszym sensie. Nie ma Kościoła bez tego wymiaru kobiecego, ponieważ on sam jest rodzaju żeńskiego²⁸.

Widać wyraźnie, że papież konsekwentnie podtrzymywał swoje zdania. Powtarzał, że Kościół jest kobietą, ale w tym Kościele ze względów teologicznych i pragmatycznych kobieta nie może być wyświęcona na diakona czy kapłana. Mocno trzymał się tutaj linii zakreślonej między innymi przez Jana Pawła II.

Wnioski

Rola, jaką przypisał kobietom papież Franciszek, dla wielu okazała się rozczarowaniem. Zwolennicy nurtu progresywizmu w Kościele oczekiwali, że Franciszek okaże się w tym względzie bardziej postępowy od swoich poprzedników. Spodziewali się przede wszystkim, że zrobi

27 Czy Franciszek dąży do kapłaństwa kobiet, 2.05.2023, <https://catolico.stacja7.pl/czy-franciszek-dazy-do-kaplanstwa-kobiet> (dostęp: 12.09.2024).

28 Franciszek, *Rozmowa z dziennikarzami podczas lotu z Malmö do Rzymu*, <https://deon.pl/kosciol/serwis-papieski/franciszek-kosciol-nigdy-nie-zgodzi-sie-na-swiecenie-kobiet,414650> (dostęp: 12.11.2024).

zdecydowany krok w stronę kapłaństwa kobiet, tak się jednak nie stało. Uznają więc, że był pod tym względem tak samo tradycyjny i konserwatywny jak jego poprzednicy. Zarzucają mu także, że w swoich wypowiedziach zbyt mało zwracał uwagi na rolę kobiet i że używał niewłaściwego języka w odniesieniu do nich. Podkreśliła to jedna z publicystek, Franca Giansoldati, analizując encyklikę *Fratelli tutti*, która ukazała się w 2020 roku. Papież Franciszek odniósł się w niej do „wszystkich braci”, jednak nie wspomniał o „siostrach”. „*Fratelli tutti* w 2024 roku nie jest już sformułowaniem inkluzywnym” – zauważa dziennikarka, podkreślając, że w dzisiejszym świecie bardziej odpowiednio byłoby użycie zwrotu „wszyscy bracia i siostry”²⁹.

Przeciwnicy zmian w Kościele uważają natomiast, że Franciszek był zbyt postępowy w tym, jak określał rolę kobiety. Nazywają go liberałem czy heretykiem w kontekście tego, że wprowadzał kobiety na wyeksponowane stanowiska, powierzał im ważne zadania, dopuszczał je do posługi akolity czy lektora.

Bibliografia

Źródła

- Benedykt XVI, *Przemówienie Benedykta XVI do kobiet Angoli 22 marca 2009*, <https://www.ekai.pl/dokumenty/przemowienie-benedykta-xvi-do-kobiet-angoli-22-marca-2009> (dostęp: 10.09.2025).
- Jan XXIII, *Pacem in terris*, 41, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_xxiii/encykliki/pacem_in_terriss_11041963.html (dostęp: 12.09.2025).
- Jan Paweł II, *Evangelium vitae*, 99, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031995_evangelium-vitae.html (dostęp: 12.09.2025).
- Jan Paweł II, *Ordinatio sacerdotalis*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/listy/ordinatio_sacerdotalis.html (dostęp: 12.09.2025).
- Franciszek, *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium*, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html (dostęp: 12.09.2025).

29 Zauważyła też, że „w tej encyklice, jak i w *Laudato si'* słowo «kobieta» pojawia się tylko kilka razy. I tu też należy zapytać: dlaczego?», Piotr Kozłowski (oprac.), *Eksperyment papieża Franciszka. Pierwszy taki w historii*, 9.10.2024, <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/9628689,eksperyment-papieza-franciszka-pierwszy-taki-w-historii.html> (dostęp: 5.12.2024). Na wydzwięk sformułowania *Fratelli tutti* w kontekście dyskusji o roli kobiet w Kościele zwrócił też uwagę Michał Kłosowski, por. *idem*, *Dekada Franciszka. Nowy świat papieża* (Warszawa: Instytut Nowych Mediów, 2023), s. 38.

- Franciszek, *List apostolski Spiritus Domini*, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20210110_spiritus-domini.html (dostęp: 21.09.2025).
- Franciszek, *Przemówienie do studentów*, 28.09.2024 r., <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2024/september/documents/20240928-belgio-studenti-universitari.html> (dostęp: 12.10.2025).
- Franciszek, *Przemówienie do Unii Żeńskich Przełożonych Generalnych*, <https://www.zyciezakonne.pl/wiadomosci/swiat/papiez-franciszek-o-programie-odnowy-zenskigo-zycia-zakonnego-29730> (dostęp: 12.10.2025).
- Franciszek, *Przemówienie w Parlamencie Europejskim 25 listopada 2014 r.*, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2014/november/documents/papa-francesco_20141125_strasburgo-parlamento-europeo.html (dostęp: 14.10.2025).
- Franciszek, *Rozmowa z dziennikarzami podczas lotu z Malmö do Rzymu*, <https://deon.pl/kosciol/serwis-papieski/franciszek-kosciol-nigdy-nie-zgodzi-sie-na-swiecenie-kobiet,414650> (dostęp: 12.11.2024).
- Paweł VI, *Marialis cultus*, 34, https://kosciol.wiara.pl/doc/490260.Marialis-cultus#goog_rewarded (dostęp: 12.09.2025).
- Pius XI, *Casti Connubii*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pius_xi/encykli/casti_connubi_31121930.html (dostęp: 12.09.2025).

Książki i monografie

- Chrzastowska Małgorzata, *Powołanie i odpowiedzialność. Uczestnictwo kobiet w pastoralnej posłudze Kościoła* (Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2014).
- Kłosowski Michał, *Dekada Franciszka. Nowy świat papieża* (Warszawa: Instytut Nowych Mediów, 2023).
- Papież Franciszek, Dominique Wolton, *Otwieranie drzwi. Rozmowy o Kościele i świecie*, przeł. Marek Chojnacki (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2018).
- Petry-Mroczkowska Joanna, *Feminizm – antyfeminizm. Kobieta w Kościele* (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2012).

Czasopisma

- Kampka Franciszek, „Franciszek i feminizm – inność i paralele”, *Dyskursy Młodych Andragogów* 22 (2021): 315–326.
- Kulesza Monika, „Klasztory żeńskie jako enklawy kobiecej niezależności: Marcelina Darowska i Józefa Karska – emancypantki w zakonnych sukienkach”, *Perspektywy Kultury* 47/4 (2024): 247–268.

Rozdziały w monografiach

- Adamiak Elżbieta, „Nauczanie Jana Pawła II o kobietach w kontekście teologii feministycznej”, w *Kobieta w Kościele i w społeczeństwie*, red. Andrzej Pastwa (Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2014), 29–38.

Gawkowska Aneta, „Nowy feminizm jako odpowiedź na nowożytny kryzys wspólnotowości”, w *Kobieta w Kościele i w społeczeństwie*, red. Andrzej Pastwa (Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2014), 15–28.

Zdybicka Zofia, „Prawdziwy i fałszywy feminizm”, w *Kobieta w Kościele i w społeczeństwie*, red. Ignacy Dec (Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, 2004), 97–117.

Netografia

Abdelmoula-Viet Dorota, *Po raz pierwszy kobieta na czele watykańskiej dykasterii*, 6.01.2025, <https://www.vaticannews.va/pl/watykan/news/2025-01/po-raz-pierwszy-kobieta-na-czele-watykanskiej-dykasterii.html> (dostęp: 12.10.2025).

Czy Franciszek dąży do kapłaństwa kobiet, 2.05.2023, <https://catolico.stacja7.pl/czy-franciszek-dazy-do-kaplanstwa-kobiet> (dostęp: 12.09.2024).

Dudek Krzysztof, *Papież: Bez kobiet nie da się zmierzać do lepszego świata*, 8.03.2023, <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2023-03/papiez-bez-kobiet-nie-da-sie-zmierzac-do-lepszego-swiatek.html> (dostęp: 12.10.2025).

Kobiety w Watykanie – jest ich coraz więcej, 8.03.2024, <https://www.ekai.pl/kobiety-w-watykanie> (dostęp: 21.09.2024).

Kozłowski Piotr (oprac.), *Eksperyment papieża Franciszka. Pierwszy taki w historii*, 9.10.2024, <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/9628689,eksperyment-papieza-franciszka-pierwszy-taki-w-historii.html> (dostęp: 5.12.2024).

Makowski Dawid, *Wokół „Spiritus Domini” papieża Franciszka – geneza dopuszczenia kobiet do posług stałych*, 2.05.2024, <https://zpasjidoliturгии.pl/wokol-spiritus-domini-papieza-franciszka-geneza-dopuszczenia-kobiet-do-poslug-stalych> (dostęp: 8.09.2025).

Von der Leyen wpłynęła na papieża. Franciszek sam to przyznał, 8.10.2024, <https://www.wprost.pl/religia/11827713/von-der-leyen-miala-duzy-wplyw-na-papieza-franciszka-dala-mi-wiele-do-myslenia.html> (dostęp: 12.10.2025).

Watykańska nominacja dla „kobiety, która umie czytać papieża Franciszka”, 18.02.2022, <https://www.ekai.pl/watykanskie-nominacje-dla-kobiety-ktora-umie-czytac-papieza-franciszka> (dostęp: 8.09.2025).